

Бекитемин

Б.Осмонов атындагы

ЖАМУнун ректору

т.и.д. проф. Усенов К.Ж.

“12” 11 2025-ж.

Шатманова Айжамал Суйналиевнанын 08.00.06 – улуттук жана аймактык экономика адистиги боюнча экономика илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн “Айыл-чарба продукциясын өндүрүү жана сатуунун атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу (Кыргыз Республикасынын Ош облусунун мисалында)” темасындагы диссертациялык ишине жетектөөчү мекеме – Б.Осмонов атындагы Жалал-Абад мамлекеттик университетинин “Экономика, эсеп жана каржы” кафедрасынын

ПИКИРИ

1. **Диссертациялык темасынын актуалдуулугу.** Айыл чарбасы Кыргыз Республикасынын негизги тармактарынын бири болуп саналат. Кыргыз Республикасынын Ош облусунун айыл-чарба продукциясын өндүрүү жана сатуунун атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатууну изилдөөнүн негизинде атаандаштык жөндөмдүүлүктүн актуалдуулугу, максаты жана милдеттери, изилдөөнүн илимий жаңылыгы, илимий-изилдөө иштеринин коргоого сунушталган негизги маселелери, бул процесске тоскоол болгон көйгөйлөр жана аларды чечүүнүн жолдору толугу менен аныкталган.

Диссертациялык иште КРнын Ош облусунун айыл чарбасын мындан ары өнүгүү жолуна өткөрүү, айыл-чарба продукциясын өндүрүү жана сатуунун атаандаштык жөндөмдүүлүгүн, экспорттук мүмкүнчүлүгүн жана натыйжалуулугун жогорулатуу, заманбап инновациялык жана инвестициялык инфраструктураны түзүү жолуна өткөрө турган келечектүү милдеттерди тутумдуу чечүүнү жакшыртуу боюнча иш-чаралардын толук тизмеси сунушталган.

Диссертацияда иштелип чыккан теориялык, методологиялык жана практикалык жоболор Кыргыз Республикасынын Ош облусунун айыл-чарба продукциясын өндүрүү жана сатуунун атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатууга багытталган көйгөйлөрдү изилдөө базасын толуктаган.

Учурда КРда айыл чарба продукцияларынын өндүрүшү толук кандуу кубаттуулукта иштебей, айыл чарба продукцияларынын 10-15% ы гана кайра иштетилет. Ошону менен бирге КРдин калкынын 65%ы айыл жергесинде жайгашып, бардык эмгектенгендердин санынын 34%ы же калктын жалпы калкынын 14%ы айыл чарбасында алектенишет. Демек, айыл чарба продукцияларын өндүрүүнүн жана кайра иштетүүнүн өндүрүмдүүлүгүн жогорулатуу, экспорттук потенциалын көтөрүү резервдери бар. Бул көйгөйлөрдү, тагыраак айтканда айыл-чарба продукциясын өндүрүү жана сатуунун атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу мамлекет тарабынан

жөнгө салуу аркылуу чечүүгө туура келет. Ушундан улам диссертациянын изилдөө темасынын актуалдуу экендигин, коюлган максаттары жана негизги милдеттери туура экендигин толук ырастайт.

2. Изилдөөнүн максаттары жана милдеттери. Диссертациялык иштин максаты болуп экономикалык алакалашуу шарттарында региондун айыл-чарбасынын продукциясын өндүрүү жана сатуунун атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатууну өркүндөтүүнүн экономикалык шарттарын изилдөө, аны башкарууну жөнгө салуунун жана келечектүү багыттарын аныктоонун негизинде теориялык-методологиялык жана практикалык сунуштарды иштеп чыгуу эсептелет.

Максатка жетүү үчүн диссертациялык иште төмөнкүдөй маселелер аныкталган:

1. Экономикалык алакалашуу шартында региондун айыл чарбасынын атаандаштык жөндөмдүүлүгүнүн экономикалык мазмунун жана маанисин тактоо;

2. Аймактын айыл-чарба продукцияларынын атаандаштык жөндөмдүүлүгүн камсыз кылуу тутумундагы интегралдык түзүмдүн ролун аныктоо;

3. Аймактын айыл-чарба продукцияларынын атаандаштык жөндөмдүүлүгүн баалоонун ыкмаларын Кыргызстандын практикасында колдонууну сунуштоо жана аны шартоочу факторлорду аныктоо;

4. Кыргыз Республикасынын Ош облусунда эт азыктарынын мисалында аларды өндүрүү жана сатуунун учурдагы абалын анализдөөнүн негизинде атаандаштык жөндөмдүүлүктү жогорулатуунун резервдерин аныктоо;

5. Аймактык айыл-чарба продукцияларын өндүрүүчү чарбалык субъектилердин атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуунун уюштуруу-экономикалык механизм иштеп чыгуу;

6. Айыл-чарба продукциясын өндүрүү жана сатуунун атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жана натыйжалуулугун жогорулатуунун фактору катары айыл-чарба кооперациясын өркүндөтүүнү сунуштоо;

7. Кыргыз Республикасынын Ош облусунун айыл-чарба продукцияларын кайра иштетүүчү ишканалары үчүн атаандаштык жөндөмдүүлүктү башкаруу тутумун иштеп чыгуу.

3. Диссертациялык изилдөөнүн илимий жаңылыгы. Изилдөөнүн илимий жаңылыгы катары экономикалык алакалашуу шарттарында региондун айыл-чарба продукциясын өндүрүү жана сатуунун атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу механизм өркүндөтүүдө теориялык, методикалык жана практикалык жактан сунуштарды иштеп чыгуу эсептелет.

Изилденген иштин негизги илимий жыйынтыгы төмөнкүлөр:

Айыл чарба продукцияларынын атаандаштык жөндөмдүүлүгүнүн экономикалык мазмунуна жана маанисине тактоо киргизилди;

аймактын айыл чарба продукцияларынын атаандаштык жөндөмдүүлүгүн камсыз кылуу тутумундагы интегралдык түзүмдүн ролу аныкталды;

айыл чарба продукцияларынын атаандаштык жөндөмдүүлүгүн баалоонун методикасы иштелип чыкты жана ага таасир этүүчү сырткы жана ички факторлор сунушталды;

эт жана эт продукцияларынын мисалында айыл чарба продукцияларын өндүрүү, кайра иштетүү жана сатууну анализдөө жана баалоо аркылуу атаандаштыкты жогорулатуунун резервдери аныкталды;

аймактын айыл чарба продукцияларын өндүрүүчү чарбалык субъектилердин атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуунун уюштуруу-экономикалык механизми иштелип чыкты;

айыл чарба продукцияларын өндүрүү, кайра иштетүү жана сатууну интеграциялоо жана атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жана натыйжалуулугун жогорулатуу үчүн айыл-чарба кооперациясынын модели сунушталды;

аймактын айыл чарба продукцияларын кайра иштетүүчү ишканалары үчүн атаандаштык жөндөмдүүлүктү башкаруу тутумун иштелип чыкты, экономикалык-математикалык ыкмаларды колдонуу менен Ош облусунун айыл чарба продукцияларын өндүрүү жана сатуунун 2030-жылга чейинки прогнозу сунушталды.

4. Алынган натыйжалардын практикалык мааниси. Изилдөөнүн жыйынтыктарын практикалык колдонуу жагы КРнын Президентинин Ош облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлчүлүгү (2024-жылдын 15-айындагы акт), Ош облусунун Кара-Суу районундагы “Таширов” атындагы өндүрүштүк-үрөөнчүлүк кооперативи (2025-жылдын 13-февралындагы акт) тарабынан берилген актылар менен тастыкталган.

Кыргыз Республикасынын Ош облусунун айыл чарба продукцияларынын атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу боюнча, айыл чарбалык, кайра иштетүүчү жана тейлөөчү ишканалардын ортосундагы экономикалык өз ара мамилелерди жакшыртуу боюнча көрсөтмөлөр КРдин Президентинин Ош облусундагы ыйгарым укуктуу өкүлчүлүгүндө «Ош облусунун 2019-2025-жылдарга карата экономикалык өнүгүүсүнүн стратегиясын» түзүүдө колдонулду. Изилдөө натыйжалары Ош облусунда жана башка аймактарда айыл чарба продукцияларынын атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатууну өнүктүрүүнүн приоритеттүү багыттарын аныктап, талдоодо колдонууну кенейтет. Изилдөөнүн кээ бир аспектиери илимий-изилдөө жумуштарында жана жогорку окуу жайлардын окуу процессинде «Айыл-чарбасынын экономикасы», “Ишкердиктин экономикасы” жана “Маркетинг” предметтеринде колдонсо болот.

5. Алынган натыйжалардын экономикалык маанилүүлүгү. Диссертациядагы алынган илимий жыйынтыктар, теориялык жана практикалык сунуштар айыл чарба продукцияларынын атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуунун негизги жоболорун тактайт жана толуктайт.

Изилдөөдө алынган илимий натыйжаларды жүзөгө ашырууну, келечекте өндүрүштү башкарууну терендетүүдөгү инфраструктуранын өнүктүрүүгө багытталган инвестицияларды тартууда жана интеграциялык долбоорлорду ишке ашырууда колдонсо болот.

Диссертацияны талкуулоонун жүрүшүнөн келип чыккан кемчиликтер. Изилдөөнүн теориялык иштеп чыгууларын жана практикалык сунуштарын жалпысынан колдоо менен диссертацияда айрым кемчиликтер бар экенин белгилейбиз:

1. Биздин оюбузча, изилденген аймактын айыл чарба продукциясын өндүрүү жана сатуунун атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатууда инвестициялык өнүктүрүүнү мамлекеттик жөнгө салуунун маңызын конкреттүү түрдө ачып берсе жакшы болмок;

2. Бул маселе боюнча ата мекендик экономисттердин пикири комплекстүү түрдө жетиштүү изилденген эмес;

3. Диссертациянын текстинде айрым орфографиялык, пунктуациялык мүчүлүштүктөр кездешет.

4. Диссертациянын мазмунуна авторефераттын уңгусу дал келиши: Автореферат толугу менен диссертациянын мазмунуна, анда коюлган изилдөөнүн максатына жана милдеттерине дал келет.

5. Диссертациялык иштин Кыргыз Республикасында “Окумуштуулук даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндөгү жободо” белгиленген критерийлерге ылайык келүүсү.

А.С.Шатманованын “Айыл-чарба продукциясын өндүрүү жана сатуунун атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу (Кыргыз Республикасынын Ош облусунун мисалында)” темасындагы жүргүзүлгөн диссертациялык иши изилдөөнүн жогорку илимий баалуулугун жана сапатын көрсөтүп турат.

Изилдөөнүн негизинде жүргүзүлгөн моделдик параметрлердин экономикалык чечмелөөсүнүн натыйжасында Кыргыз Республикасынын Ош облусунун айыл-чарба продукциясын өндүрүү жана сатуунун атаандаштык жөндөмдүүлүгүн жогорулатуу үчүн айыл чарба кооперативдернин түзүү натыйжалуу экени тастыкталган. Бул илимий кызматкердин жогорку илимий даярдыгын жана илимий ишинин сапатын айгинелеп турат.

Диссертациялык иштин илимий-практикалык натыйжалары кандидаттык диссертацияларга “Окумуштуулук даражаларды ыйгаруу тартиби жөнүндө жобонун” талаптарына ылайык келет жана автору Шатманова Айжамал Суйналиевнага 08.00.06 – улуттук жана аймактык экономика адистиги боюнча илимдин кандидаты илимий даражасы ыйгарылууга татыктуу.

Диссертация боюнча берилген пикир Б.Осмонов атындагы Жалал-Абад мамлекеттик университетинин “Экономика, эсеп жана каржы” кафедрасынын 2025-жылдын 11-ноябрындагы (№9 протоколу менен) кеңейтилген жыйынында талкууланган жана жактырылган

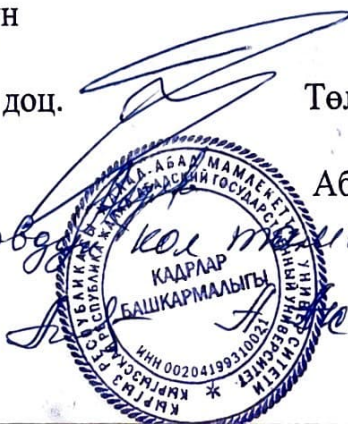
Б.Осмонов атындагы ЖАМУнун
“Экономика, эсеп жана каржы”
кафедрасынын башчысы, э.и.к.. доц.

Төлөнов Э.Н.

Катчы:

Абдыманап кызы Н.

Доцент Э.Н. Төлөнов
Айжамал Арбыкбаева
Башчы

кол таштаган тастыктайын
Абдыманап кызы Н.